

הממד האזורי במלחמה: פתיחת החזית מתימן

יואל גוז'נסקי וסימה שיין | 5 בנובמבר, 2023 | גיליון 1781

מלחמת 'חרבות ברזל' בין ישראל לחמאס לבשה צביון אזורי, עם המתקפות מצד שלוחיה של איראן ובכללן מצד החות'ים. הגם שתימן היא זירת לחימה משנית, גובר פוטנציאל הנזק ממנה לישראל ולמדינות המפרץ, שסומנו על ידי החות'ים כמשתפות פעולה עם ישראל. התמשכות המעורבות הצבאית החות'ית במלחמה תאלץ את ישראל למצוא נתיבים להרתעה ולתגובה ותקשה על מדינות המפרץ לשמר על יחסים תקינים עם איראן ובמקביל להשתלב במאמץ האמריקאי באזור. לפי שעה, יש להתייחס לפעילות החות'ית בפרופורציה ולהכילה, תוך התמקדות במאמץ הלחימה העיקרי ברצועת עזה.

עם התמשכות המבצע הקרקעי של צה"ל ברצועת עזה, גוברת המוטיבציה של שלוחיה של איראן באזור להיענות ללחציה ולהגביר את הפגיעה בישראל, להציג "חזית אחידה" ולגלות סולידריות עם הפלסטינים. המליציה החות'ית, השולטת בחלקים נרחבים של תימן והזוכה לתמיכה רבת שנים מצד איראן וחזבאללה, הצטרפה למלחמה נגד ישראל מסיבות אלו וירתה לכיוון ישראל במספר הזדמנויות טילים, טילי שיוט וכטב"מים – כולם יורטו.

הצטרפות החות'ים למערכה לצד חמאס החלה באיומים על ישראל כבר ביום השני למלחמה, עת הם הצהירו על כוונתם להצטרף ללחימה ולפגוע בישראל. ראש ממשלת החות'ים [אמר חלק](#) מציר ההתנגדות ושום דבר לא יפריע להתנגדות בתימן למרות המרחק הגיאוגרפי. כן הצהיר שהירי לכיוון ישראל ימשך כל עוד נמשכים "פשעים" של ישראל. במקביל להצהרות אלה החלו תקיפות, שהמשמעותית ביניהן עד כה הייתה ב-19 באוקטובר והיא כללה שיגור טילי שיוט וכטב"מים. אלו [יורטו](#) על-ידי כלי שיט אמריקאים בים האדום ומירטים בערב הסעודית, לאחר ששניים מהטילים חלפו בשטחה.

אחת המטרות של איראן בעת הזו היא להרחיב את קשת המשתתפים, ברמות שונות, במאבק נגד ישראל וארצות הברית בניסיון לצבוע את האירוע כמאבק מוסלמי רחב היקף. כך, מנהיג איראן חמנאהי קבע, במפגש עם סטודנטים לרגל יום השנה להשתלטות על שגרירות ארצות הברית בטהראן, כי "הקרב אינו בין עזה לישראל כי אם בין כוח האמונה לכוח 'ההתנשאות' (כינוי למערב וארצות הברית)" וקרא למדינות המוסלמיות לעצור את "יצוא הדלק והמזון לישראל".

ואכן, הצטרפות החות'ים למלחמה בישראל מחזקת את התפיסה שאיראן מקדמת מאז מתקפת חמאס בנגב המערבי, שלפיה מדובר במאבק של "חזית ההתנגדות" כולה נגד ישראל ובתמיכה בחמאס. בראיית טהראן, המאמץ האיראני בשנים האחרונות לקדם את התפיסה כי המיליציות שנתמכות על ידה ופועלות ברחבי האזור מסייעות זו לזו ובעיקר מאוחדות במאבק בישראל נושא פרי. ואכן, מאז פתיחת המלחמה הצטרפו כלל המיליציות למערכה, החל בחיזבאללה שפתח את חזית הצפון לתקיפות ברמות עוצמה משתנות, בהמשך דרך המיליציות העיראקיות שפוגעות בנוכחות האמריקאית בעיראק ובסוריה, ועתה עם תקיפות ישירות של הח'ותים נגד ישראל.

החשש שמא כניסת החות'ים ללחימה נגד ישראל תשליך גם על מדינות אחרות באזור קיבל חיזוק כשאירעה תקרית במחוז ג'יזאן בערב הסעודית בסמוך לגבול הממלכה עם תימן. במהלך התקיפה נהרגו ארבעה חיילים סעודים. יתכן שמדובר בפעולת תגמול על ירוט אחד הטילים החות'ים שנורו לישראל. בעקבות התקרית [הועלתה](#) רמת הכוננות בצבא הסעודי. התקרית משתלבת בהאשמת ערב הסעודית ואיחוד האמירויות על ידי החות'ים כי הן משתפות פעולה עם ישראל במלחמתה בחמאס. חבר הלשכה המדינית של החות'ים, מחמד אלבח'יתי, הצהיר ב-31 באוקטובר שעל החות'ים "לסמוך על ציר ההתנגדות ועל העמים הערבים ולא על ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, בידינו מידע שאבו-דאבי הייתה שותפה לתוקפנות נגד הרצועה". התנהלות זו מצטרפת לאזהרות משתמעות מצד איראן נגד האפשרות לנורמליזציה בין ישראל לערב הסעודית. אולם, לאיראן אינטרס ברור להמשיך ולשמר את הקשרים שחודשו עם ערב הסעודית ולכן היא גם מקיימת מגעים רצופים בדרגים הבכירים ביותר עם הצמרת הסעודית.

מורכבות הזירה התימנית

על החות'ים פועלים מספר מרסנים, המצמצמים מוטיבציה ויכולת לפגוע בישראל -

ראשית, הזירה התימנית מרוחקת כ-2,000 ק"מ מאילת, מה שמכתיב יכולת לתקיפה בעיקר מהאוויר (טילים מסוגים שונים וקטב"מים) ומהים (פגיעה בספנות הישראלית ובחופש השיט בבאב אל-מנדב), אך גם מקל על יכולת המעקב והסיכול של ישראל ושותפותיה. אולם, לשם כך על ישראל להפנות קשב ומשאבים, בעיקר אוויריים וימיים, למאמץ ההגנה בזירת הים האדום. ואכן, [דווח](#) שישראל העבירה אמצעים ימיים לזירה זו (יוזכר שחלק מהסחר הימי הישראלי עובר בים האדום בואכה אילת, ומהווה עורק כלכלי-מסחרי משמעותי).

שנית, ספק עד כמה לחות'ים עניין לגרום התלקחות אזורית רבתי, ולו משום שזו תסכן את ההישגים שגרפו בעקבות ההבנות ביניהם לבין ערב הסעודית ואת הפסקת האש הנמשכת מאז אפריל 2022. לחות'ים סדר יום שונה והם אינם זוכים לתמיכה רבה מאזרחי תימן, ויתכן שהירי על ישראל הוא מבחינתם גם דרך להסיט ביקורת מעליהם. יוזכר שנציגי החות'ים הגיעו לאחרונה להבנות עם ערב הסעודית, שבמסגרתן זכו מרבית דרישותיהם הכספיות למענה חיובי והם יתקשו לסכן זאת, כמו גם את הישגי הפסקת האש המאפשרת להם להתרכז בבניין כוחם הצבאי.

החות'ים זוכים לתמיכה מצד "כח קודס" של משמרות המהפכה, ובכללה הברחות נשק, הזרכות בלחימה, מימון ואף סיוע בייצור אמצעי לחימה. תמיכה זו התעצמה בעשור האחרון וביתר שאת לאחר תחילת המלחמה עם ערב הסעודית ב-2015, כדרך עקיפה של איראן לפגוע בסעודים. ועדיין, בצד רצון החות'ים להפגין סולידריות עם חמאס ויתר חברות "הציר", מידת ההשפעה האיראנית עליהם נמוכה יחסית לזו שיש לאיראן, למשל, על חיזבאללה. המרחק הגיאוגרפי בין איראן לתימן והיעדר ציר יבשתי בין איראן לבין החות'ים מקשה גם הוא על תמיכה בהם.

יודגש שהאילוצים והגורמים המרסנים הפועלים על החות'ים, פועלים גם על ישראל -

המרחק הגיאוגרפי ומורכבות הזירה התימנית יקשו על ישראל לפתח מענים שיפגעו בחות'ים כתגובה ו/או ירתיעו אותם מהמשך התקפותיהם. ערב הסעודית ואיחוד האמירויות התקשו במשך מלחמה שנמשכה כשבע שנים להתמודד עם ההתקפות החות'ים עליהן, למרות קירבתן הגיאוגרפית לתימן, שיתוף הפעולה שקיבלו מגורמים אחרים בתימן, ואף הסיוע האמריקאי והמערבי שהוגש להן בחלק מהזמן.

מהלך תגובה ישראלי מכל סוג יצריך התייעצות ותיאום מוקדם לא רק עם ארצות הברית, שחזרה והצהירה כי אינה מעוניינת בהרחבת מעגל הלחימה, אלא גם עם שותפות אזוריות נוספות שאינן מעוניינות בהתרחבות המערכה וזליגתה לשטחן, בראשן איחוד האמירויות וערב הסעודית. הדילמה המונחת לפתחה של ערב הסעודית אינה פשוטה: לסעודים אינטרס בסיסי לפגוע בחמאס ולשלול הישג "מציר ההתנגדות", אך העדפתה הברורה של ערב הסעודית היא להישאר מחוץ לעימות שבמרכזו מלחמה בין ישראל לחמאס משום שזה עלול לזלוג לשטחה. ככלל, הסיכון הגובר בפריצת מלחמה אזורית מעלה את מפלס החרדה במפרץ ועלול לדחוף את מדינות המפרץ להעדיף סיום מהיר של הלחימה על-פני התועלת שעשויה להקנות להם פגיעה אפשרית בחמאס.

איראן והחות'ים מבינים זאת ולכן הם מנסים לחדד את הדילמה המונחת כעת בפני הסעודים: עד כמה הם מוכנים "לבחור צד", לחבור לאמריקאים ובמשתמע גם לישראל, ולסכן בכך את היתרונות שהם קיטפו משיפור היחסים עם איראן ומהפסקת האש עם החות'ים. הסעודים מצידם יעדיפו להימנע מבחירה ובכל מקרה מבקשים מהממשל האמריקאי להוכיח נכונות למלא תפקיד משמעותי בהגנה על הממלכה. מסיבה זו יצא בשבוע בעבר שר ההגנה הסעודי ואחיו של יורש העצר, חאלד בן-סלמאן, לשיחות בווישינגטון במהלכן נפגש עם מזכיר ההגנה, לויט אוסטין, ועם היועץ לביטחון לאומי, ג'ייק סאליבן.

הכלה או תגובה ישראלית?

מערכה רחבה נגד ישראל, אם תתרחש, עלולה לשרת את איראן ולהעצים מעמדה האזורי. לפיכך, לישראל אינטרס ברור להמשיך ולהתרכז בזירת המלחמה נגד חמאס, כאשר ככל שהנזק לחמאס יהיה עמוק וברור יותר ואם המערכה לא תתרחב, יכן יובהרו מגבלות העוצמה של "חזית

ההתנגדות" שבנתה איראן. יירוט השיגורים מתימן ממחיש גם הוא את מגבלות כוחו של "הציר", ובעיקר את יעילות הפעולה הצבאית-האזורית תחת מטריית סנטקו"ם ויכולתה להתמודד עם איום הטילים והכט"במים. ועדיין, החות'ים יכולים לרשום לזכותם הישג מסוים, בעיקר במישור התודעתי. בפעולתם הם גם "משלמים את חובם" לחברות הציר ולאיראן ובמיוחד לחמאס, שיתכן שציפה להשתתפות פעילה יותר בלחימה מצד יתר החברות בציר. החשש הוא שכישלון החות'ים עד כה לפגוע בישראל ימריץ אותם למצוא דרכי פעולה אחרות, בהן הפגיעה בישראל תהיה משמעותית יותר.

לסיום, יש להתייחס לפעילות החות'ית בפרופורציה: היקף הנזק והסיכון מהזירה התימנית אינו מתקרב לפוטנציאל הנזק מצד חיזבאללה וחמאס, ואף מצד שלוחי איראן בסוריה. לכן, יש לעשות כל מאמץ כדי להכיל את הפעילות החות'ית, אם לא תתרחב, ולהתרכז במאמץ הלחימה העיקרי ברצועת עזה. עם זאת, צפוי כי ככל שיגבר החשש של איראן מהיחלשות חמאס, כן יגבר הלחץ מצידה ומצד חמאס וחזבאללה על החות'ים להגביר את מתקפותיהם. או אז תתקשה ישראל להכילן ואפשר שתיאלץ לנקוט פעולות שיגבו מהחות'ים מחיר במאמץ להרתיעם. תגובה ישראלית משמעותית עלולה להביא את החות'ים לפעול נגד מדינות המפרץ וכך לגרום להתלקחות מחודשת במלחמת תימן – ערב הסעודית, ואף להתלקחות אזורית רחבה יותר.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט